

بررسی آثار اقتصادی ورود تیم تراکتورسازی تبریز به لیگ برتر فوتبال بر صنعت گردشگری استان آذربایجان شرقی

دکتر فریبا عسکریان^{۱*}، داود صالح‌نیا^۲

^۱ استادیار مدیریت ورزشی دانشگاه تبریز، ^۲ کارشناس ارشد مدیریت ورزشی دانشگاه تبریز

تاریخ پذیرش: ۹۱/۰۹/۰۲

تاریخ دریافت: ۹۱/۰۴/۱۷

چکیده

هدف: رویدادهای ورزشی، منبعی از سود، درآمد و آثار اقتصادی برای هر منطقه محسوب می‌شوند. هدف تحقیق حاضر، تعیین آثار اقتصادی ورود تیم تراکتورسازی تبریز به لیگ برتر فوتبال بر صنعت گردشگری استان آذربایجان شرقی بود.

روش‌شناسی: این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است و به شکل پیمایشی، با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته بر اساس مدل اقتصادی ون بلارکوم اجرا شده است. جامعه و نمونه برابر و شامل ۵۶۸ نفر بود. داده‌های حاصل شده ابتدا با روش‌های آمار توصیفی تنظیم و سپس از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی (گام به گام) و کروسکال والیس در سطح $\alpha=0/05$ استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که برگزاری مسابقات لیگ برتر فوتبال در استان، باعث افزایش تعداد توریست شده است و رابطه معنی‌داری را بین درآمد گردشگری ورزشی و صنایع هتلداری ($r=0/29$ و $p<0/01$)، حمل و نقل ($r=0/147$ و $p=0/001$)، حمل و نقل درون‌شهری ($r=0/29$ و $p<0/01$)، مواد غذایی ($r=0/298$) و رگزیون خطی (گام به گام) و کروسکال والیس در سطح $\alpha=0/05$ استفاده شد.

تعداد بازدیدکنندگان از اماکن دیدنی ($r=0/11$ و $p=0/007$) و نیز رونق خرید محصولات سوغاتی استان ($r=0/2$ و $p<0/01$) نشان می‌دهد. سهم اثر صنایع هتلداری، حمل و نقل هوایی و درون‌شهری، مواد غذایی، درآمد بازدید از اماکن دیدنی و خرید سوغاتی، به ترتیب $0/06$ ، $0/04$ ، $0/12$ ، $0/10$ ، $0/02$ و $0/12$ واحد بوده است. کل درآمد حاصل از گردشگری ورزشی، برای استان $2222/31$ میلیون ریال بوده است، اما بین این درآمد و افزایش GDP استان رابطه معنی‌داری دیده نشد ($X^2=2/02$ و $p=0/368$).

نتیجه‌گیری: بنابراین کوچک بودن سطح رقابت مورد نظر را می‌توان بهترین دلیل عدم رابطه معنی‌دار درآمد توریسم ورزشی بر افزایش GDP دانست.

واژه‌های کلیدی: صنعت گردشگری، تولید ناخالص داخلی، لیگ برتر فوتبال.

* E-mail: askarian@tabrizu.ac.ir

مقدمه

در عصر جدید، توریسم به بزرگ‌ترین صنعت جهان مبدل شده است. این صنعت یازده درصد تولید ناخالص^۱ در جهان را تشکیل می‌دهد و ۲۰۰ میلیون شاغل دارد که معادل یک نفر از هر دوازده نفر شاغل است (معین فرد، ۱۳۸۷: ۳۰). نکته جالب آنکه در سال ۲۰۱۰ بیش از ۹۴۰ میلیون جهانگردی خارجی در جهان صورت گرفته که ۶/۶ درصد نسبت به سال ۲۰۰۹ افزایش داشته است. میزان درآمد حاصل از جهانگردی خارجی در جهان در سال ۲۰۱۰ بیش از ۹۱۹ میلیارد دلار گزارش شده است که نسبت به سال قبل از آن ۴/۷ درصد رشد نشان را می‌دهد (سازمان گردشگری جهانی، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰).

گردشگری و استفاده از اوقات فراغت به عنوان ابزاری روحیه‌ساز و مفرح برای رضایت انسان به منظور افزایش کیفیت زندگی و توجه به نیازهای ثانویه نوع بشر شناخته می‌شود. امروزه افزایش جمعیت، رفاه عمومی، اوقات فراغت، پیشرفت علوم و فنون و ... همه و همه باعث رشد روزافزون سفر و گردشگری شده است و کشورهای جهان به این واقعیت دست یافته‌اند که توجه ویژه به صنعت گردشگری و تلاش برای توسعه این صنعت باعث کسب درآمدهای هنگفتی می‌شود.

بسیاری از کشورها صنعت توریسم را منبع اصلی درآمد، اشتغال‌زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه زیرساخت‌ها می‌دانند (پارسائیان و اعرابی، ۱۳۸۲: ۱۰۰). کشور فرانسه در سال ۲۰۰۸ با جذب ۷۹ میلیون توریست - که بیشتر از جمعیت خود آن کشور است - در رتبه اول جذب توریست جهان قرار گرفت و درآمد ارزی معادل ۵۶ میلیارد دلار از این طریق کسب کرد (سازمان گردشگری جهانی، ۲۰۰۸). در ایالات متحده نیز، صنعت توریسم یک صنعت ۱۰۴ میلیارد دلاری است (سازمان گردشگری جهانی، ۲۰۱۰) و با ۸/۵ میلیون نفر، رتبه اول اشتغال را در آن کشور داراست (دپارتمان بازرگانی امریکا، ۲۰۰۸). تعداد گردشگران خارجی ترکیه نیز از ۱۲/۸ میلیون نفر در سال ۲۰۰۲ به‌طور خیره‌کننده‌ای به ۲۷ میلیون نفر در سال ۲۰۱۰ افزایش پیدا کرد که موجب کسب درآمد ۲۰/۸ میلیارد دلاری شد. به همین منظور کشور ترکیه از لحاظ جذب توریست در سال ۲۰۱۰ در رتبه هفتم جهان و از نظر کسب درآمد توریستی، در میان ده کشور برتر دنیا قرار دارد (سازمان خبرگزاری ترکیه، ۲۰۱۰).

از سوی دیگر، ورزش و تفریحات سالم، در کشورهای توسعه یافته به عنوان یک صنعت مهم و عامل اثرگذار در رشد اقتصاد ملی تا حد زیادی مورد توجه است و یکی از بزرگ‌ترین و درآمدزاترین صنایع در قرن ۲۱ به شمار می‌رود (عسکریان، ۱۳۸۳: ۱۵). گردشگری ورزشی که حاصل تلفیق دو صنعت گردشگری و ورزش است، منبعی سرشار از سود و درآمد است. گردشگری ورزشی تجارتي چند میلیون دلاری است که دارای سریع‌ترین رشد، یعنی نزدیک به ۴/۵ تریلیون دلار در سطح

1. Gross domestic product

جهان است و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۱۱ میلادی حدود ده درصد اقتصاد محلی را دربرگیرد (مجتبوی، ۱۳۸۷: ۱۲۳-۱۲۵).

اتحادیه توریسم ورزشی کانادا (۲۰۰۹)، توریسم ورزشی را فعالیتی معرفی می‌کند که در آن افراد به منظور شرکت یا تماشای یک رویداد ورزشی و یا حضور در جذابیت‌های ورزشی یا جلسات تجاری-ورزشی به یک منطقه خاص جذب می‌شوند. باید اذعان داشت که مسابقات ورزشی، مهم‌ترین نقش را در جذب گردشگر ورزشی دارند و آثار اقتصادی مهمی نیز برای کشور و منطقه میزبان به همراه دارند. بازی‌های المپیک و جام جهانی فوتبال نمونه بارز این رویدادهاست که تعداد زیادی گردشگر را جذب می‌کند (پروس، ۲۰۰۹). مثلاً در جریان برگزاری مسابقات المپیک ۲۰۰۸ پکن، حدود ۴۵۰ تا ۵۰۰ هزار توریست خارجی و ۲/۵ میلیون توریست از خود کشور چین وارد پکن شدند (هیگوانگ، ۲۰۰۸).

لی و همکاران^۱ (۲۰۰۸) با مطالعه آثار اقتصادی توریسم بین‌المللی در طول برگزاری المپیک پکن، چنین بیان می‌کنند که چین در طول سی سال گذشته یک رشد بالای اقتصادی را تجربه کرده و تحت فرایند انقلاب اقتصادی قرار داشته است که المپیک پکن در صدر این فرایند انقلاب اقتصادی از طریق افزایش هزینه‌کرد توریست‌ها و سرمایه‌گذاری در حوزه المپیک و زیرساخت‌های آن به شمار می‌آید. ایزاموئه^۲ (۲۰۰۸) معتقد است که توریسم ورزشی تقریباً پنج تا ده درصد کل مسافرت‌های دنیا را شامل می‌شود و یکی از سریع‌ترین رشد‌ها را در بازار توریسم داشته است. این محقق ضمن بررسی پیشینه‌ای از آثار اقتصادی رویدادهای بزرگ ورزشی همچون المپیک ۲۰۰۲ سیدنی و ۲۰۰۴ آتن، چنین بیان می‌کند که توریسم ورزشی نقش مؤثری در افزایش تجارت و نیز توسعه اقتصادی از طریق عواملی همچون سیستم‌های حمل و نقل، تهیه‌کنندگان تجهیزات و لوازم، رستوران‌ها، خرده‌فروشی، مخابرات، بانکداری، افزایش میزان اشتغال و ... دارد و نیز افزایش توریسم ورزشی تأثیر مثبتی بر افزایش GDP منطقه می‌گذارد.

میزان درآمد یونان از محل توریسم از ۱۷/۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۰، به ۲۹/۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۴ (به دلیل میزبانی مسابقات المپیک) افزایش یافت. تعداد شغل‌هایی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با صنعت توریسم مرتبط بودند، ۶۵۶/۷۱۹ شغل بود که ۱۶/۵ درصد کل اشتغال یونان را شامل می‌شد (ویکیپدیا، ۲۰۰۹).

لی و تیلور^۳ (۲۰۰۵) با بررسی مسابقات جام جهانی فوتبال ۲۰۰۲ کره جنوبی، اعلام کردند که ۵۷/۷ درصد از مجموع ورودی گردشگران در طول برگزاری مسابقات، به‌طور مستقیم یا

1. Li et al
2. Izamoje
3. Lee & Taylor
4. The 2002 FIFA World Cup

غیرمستقیم از طریق این رویداد جذب شده بودند. آثار اقتصادی مسابقات جام جهانی فوتبال کره جنوبی شامل ۱/۳۵ میلیارد دلار بازده تولید، ۳۰۷ میلیون دلار درآمد و ۷۱۳ میلیون دلار ارزش افزوده بود. نتایج همچنین نشان داد که مجموع هزینه‌های هر توریست خارجی ۲۲۴۲ دلار و ۱/۸ برابر هر توریست داخلی (۱۲۲۹ دلار) و در مجموع درآمد مستقیم حاصل از گردشگری خارجی، ۵۲۲ میلیون دلار است. از میان گروه‌های هزینه‌ای، خدمات فرهنگی-تفریحی بیشترین سهم را به خود اختصاص می‌داد که معادل ۸۹۰ دلار به ازای هر نفر بود، پس از آن خرید (۴۵۷ دلار)، اسکان (۴۳۳ دلار)، حمل و نقل (۲۳۳ دلار) و غذا و نوشیدنی (۲۲۹ دلار) در رده‌های بعدی بودند. طی پیش‌بینی‌ها، برای جام جهانی فوتبال ۲۰۱۰، آفریقای جنوبی نیز، ده میلیون نفر توریست برای گذراندن تعطیلات و سه میلیون هوادار فوتبال جذب کرده است (جردن، ۲۰۰۹). این در حالی است که بارنت^۱ (۲۰۰۸) در مورد جام جهانی ۲۰۱۰ آفریقای جنوبی پیش‌بینی کرد که این جام ۲/۳ میلیارد راند^۲ به اقتصاد این کشور تزریق خواهد کرد و موجب ایجاد ۱۵۰/۰۰۰ شغل جدید در طول این مسابقات خواهد شد.

نمونه مهم دیگر، رویداد شاخص مسابقات اتومبیل‌رانی فرمول یک (F1) گرندپریکس^۳ است. مسابقات فرمول یک، از نظر جذب هواداران یک موفقیت کم‌نظیر به حساب می‌آید و اخیراً سومین رویداد پرتماشگر بعد از بازی‌های المپیک و جام جهانی فوتبال محسوب می‌شود که ۲/۵ میلیارد نفر، بیننده هفده مرحله آن هستند (آنی نیموس، ۲۰۰۸). اگرچه مسابقات فرمول یک، هزینه‌های زیادی برای برگزارکنندگان آن دارد، اما به گفته مقامات برگزارکننده گرندپریکس ملبورن استرالیا، درآمد حاصل از برگزاری آن بسیار عظیم است و به یک جاروبرقی بزرگی تشبیه می‌شود که فقط پول جارو می‌کند، به طوری که سالانه برای برگزاری چهار روزه مسابقات در ملبورن، ۲۶۱/۷۸ میلیون دلار نصیب برگزارکنندگان آن می‌شود. این مسابقات ۱۰/۴۷ میلیون دلار از طریق سرمایه‌گذاری تبلیغات، سود حاصل شده و بیشتر از ۴۰۰ هزار نفر تماشاگر را در طول چهار روز برگزاری جذب می‌کند (کوئینیکوئینی، ۲۰۰۹). مسابقات گرندپریکس گلف ایر بحرین^۴ نیز جهشی برای اقتصاد این کشور به حساب می‌آید، به عنوان مثال در سال ۲۰۰۷، این مسابقات ۳۴۶ میلیون یورو درآمد نصیب کشور بحرین کرد که چهل درصد نسبت به سال قبل رشد داشته است. جهانگردی بین‌المللی در این سال ۷/۶ درصد تولید ناخالص ملی (GDP) و ده درصد اشتغال کشور را تشکیل داده است. به طور متوسط هر تماشاگر -که بیشترین آن‌ها از اروپا بوده‌اند- روزانه ۸۵۶ یورو در کشور بحرین هزینه کرده است. این رویداد ورزشی برای شرکت هواپیمایی گلف ایر نیز

1. Burnett

2. RAND: واحد پول آفریقای جنوبی برابر با ۱۱/۲۰ دلار

3. Grand Prix (G.P) formula 1

4. Gulf air bahrain grand prix

جهش در آمدی به دنبال داشت. این شرکت اعلام کرد که در طول برگزاری مسابقات، ۳۲۰۰۰ صندلی برای مسافران اروپایی، آسیایی و کشورهای گروه همکاری خلیج فارس فروخته است (آنی نیموس، ۲۰۰۸).

هرچند مسابقات المپیک، جام جهانی فوتبال، مسابقات قاره‌ای و فرمول یک، در صدر رویدادهای جهان هستند، با این حال، هر رویدادی چه کوچک و چه بزرگ آثار اقتصادی خود را بر منطقه و کشور وارد می‌کند، مثلاً برگزاری مسابقات جهانی قایقرانی سرعت نیز که در سال ۲۰۰۹ و به مدت تنها چهار روز در کانادا برگزار شد، با جذب ۲۴۰۰ شرکت‌کننده و گردشگر، بالغ بر پانزده میلیون دلار به تولید ناخالص ملی (GDP) آن کشور کمک کرد و با پشتیبانی ۱۴۳ فرصت شغلی به میزان ۴/۸ میلیون دلار در حقوق افراد شاغل تأثیر مثبت گذاشت (سازمان گردشگری کانادا، ۲۰۰۹).

با توجه به تأثیر شگفت‌انگیز رویدادهای ورزشی در جذب گردشگر و به تبع آن فواید اقتصادی اشاره شده، متأسفانه باید اذعان داشت که ایران، تاکنون در این زمینه نتوانسته است از فرصت‌ها به خوبی استفاده کند. ایران با دارا بودن جذابیت‌های تاریخی و طبیعی در رده ده کشور برتر توریستی جهان قرار دارد، اما از نظر رده‌بندی جهانی توریسم، از نظر میزان جذب توریست، در رده‌های پایین قرار دارد. سهم ایران با جذب متوسط سالانه ۱/۶۶ میلیون گردشگر خارجی و درآمد متوسط سالانه حدود ۸۶۳ میلیون یورو، از بازار ۵۴۹ میلیارد یورویی گردشگری جهان، کمتر از ۰/۱۶ درصد است. ایران در رده‌بندی جهانی جذب توریست بین‌المللی در جهان در رتبه هفتاد و از نظر سهم گردشگری در اقتصاد ملی در رتبه هشتاد و چهارم قرار دارد (نجمی و همکاران، ۲۰۱۰ و سازمان گردشگری جهان، ۲۰۰۶). همچنین جایگاه ایران با جذب پانصد هزار نفر توریست ورزشی در سال، رتبه بیست و سوم جهان است (دفتر بررسی کالا و خدمات، ۱۳۸۶). این در حالی است که ایران به دلیل تنوع آب و هوایی می‌تواند امکان برگزاری مسابقات و اردوهای بسیاری از تیم‌های آسیایی و اروپایی را داشته باشد.

از این‌رو در تحقیق حاضر محقق بر آن است تا با تعیین تعداد گردشگران ورزشی و میزان آثار اقتصادی گردشگری ورزشی حاصل از برگزاری یک رویداد همچون مسابقات لیگ برتر فوتبال در سطح استان آذربایجان شرقی، گامی در جهت تبیین اهمیت این صنعت روبه رشد و توجیه مدیران و دست‌اندرکاران جهت برنامه‌ریزی برای رشد و اعتلای آن در کشور بردارد.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است و به شکل پیمایشی انجام شده است. به دلیل ماهیت تحقیق فوق، نمونه آماری با جامعه آماری یکسان و به صورت تمام‌شمار بود که شامل ۵۶۸ نفر

مشمتمل بر ۱۵ سرپرست، ۸۱ سرمربی، کمک مربی، مربی بدنساز و مربی دروازه‌بان‌ها و ۴۷۲ نفر بقیه افراد تیم شامل بازیکنان، پزشکان، مترجمان، ماساژورها و دیگر همراهان تیم‌های مهمان بود که برای برگزاری رقابت‌های لیگ برتر فوتبال به میزبانی تیم فوتبال تراکتورسازی در سال ۱۳۸۸ وارد استان آذربایجان شرقی شدند. در تحقیق حاضر از پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای استفاده شد که بر اساس مدل آثار اقتصادی رویدادهای ون برتالنفی تنظیم شده بود. روایی پرسشنامه را متخصصان مورد تأیید قرار دادند، سپس با هماهنگی صورت گرفته با هیئت فوتبال استان و با مراجعه حضوری به مکان اسکان تیم‌ها و همراهان، اطلاعات جمع‌آوری شد.

داده‌های به دست آمده ابتدا با استفاده از روش‌های آماری توصیفی برای توصیف اطلاعات مربوط به آثار اقتصادی گردشگری ورزشی در استان، محاسبه فراوانی‌ها و محاسبه شاخص‌های پراکندگی نظیر میانگین، انحراف معیار و ...، در قالب جداول و نمودارها در آمد و از آزمون کلموگروف- اسمیرنوف برای سنجش نرمال بودن توزیع داده‌ها و آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تحلیل واریانس رگرسیون خطی (گام به گام) برای تعیین سهم اثر هر یک از شاخص‌ها، و در نهایت از آزمون کروسکال والیس برای بررسی معنی‌داری افزایش تولید ناخالص داخلی GDP استان در سال ۱۳۸۸ استفاده شد. کلیه بررسی‌های آماری در سطح $(p \leq 0.05)$ و با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS16 انجام گرفت.

یافته‌های پژوهش

کل درآمد حاصل از گردشگری ورزشی مسابقات لیگ برتر فوتبال برای استان، جمعاً ۲۲۳۲/۳۱ میلیون ریال بود. با توجه به اینکه GDP استان برای سال ۱۳۸۸ معادل ۱۱۰۹۹۵ میلیارد ریال (به قیمت جاری) برآورد شده بود، از این رو درآمد حاصل از گردشگری ورزشی مسابقات لیگ برتر فوتبال حدود ۰/۰۰۲ درصد GDP استان را شامل می‌شود. به علاوه میانگین درآمد حاصل از گردشگری ورزشی این مسابقات به ازای هر گردشگر ورزشی ۴۱۶۵ هزار ریال بود. همچنین باید اشاره شود که GDP استان برای سال ۱۳۸۷ معادل ۱۰۸۷۸۷ میلیارد ریال (به قیمت جاری) و برای سال ۱۳۸۶ معادل ۱۰۲۳۴۰ میلیارد ریال بود. درآمد گردشگری ورزشی مسابقات لیگ برتر فوتبال در هر یک از بخش‌های حمل و نقل هوایی، هتلداری، تغذیه، حمل و نقل درون‌شهری، اجاره زمین ورزشی تفریحی، استخر و سونا، بازدید از اماکن، خرید سوغاتی و درآمدهای متفرقه در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. درآمد گردشگری ورزشی حاصل از بخش‌های مختلف

درآمد	کل (میلیون ریال)	میانگین (ریال)	درصد از کل گردشگری ورزشی
حمل و نقل هوایی	۶۰۷/۶	۱۱۳۳۵۸۲	۲۷/۲۲
هتلداری	۶۴۵	۱۲۰۳۳۵۸	۲۸/۹
تغذیه	۴۰۲/۷۵	۷۵۱۳۹۹/۳	۱۸/۰۴
حمل و نقل درون‌شهری	۶۳/۹۹	۱۱۹۳۸۴/۳	۲/۸۷
اجاره زمین ورزشی	۲/۱۷	۴۰۴۸/۵	۰/۰۹
بازدید از اماکن	۲/۶۵	۸۶۷۵/۳۷	۰/۲
خرید سوغاتی	۳۳۳/۲۵	۶۲۱۷۳۵/۱	۱۴/۹۲
متفرقه	۱۷۲/۹	۳۲۲۵۷۴/۶	۷/۷۶

بر اساس این داده‌ها، بیشترین درآمد گردشگری ورزشی به ترتیب از هتلداری، حمل و نقل هوایی و تغذیه کسب شده است.

همچنین بر اساس نتایج مطالعه حاضر در بخش بازدید از اماکن تنها ۳۱ نفر اشاره به بازدید از اماکن مختلف داشته‌اند که حدود ۸/۵ درصد از گردشگران ورزشی را شامل می‌شدند. به‌علاوه در بخش خرید سوغاتی نیز باید اشاره شود که از ۵۳۶ گردشگر ورزشی ۴۵۴ نفر (۸۴/۷ درصد) خرید سوغاتی داشته و تنها ۸۲ نفر (۱۵/۳ درصد) خریدی نداشته‌اند. با توجه به نتایج به دست آمده بین درآمد گردشگری ورزشی مسابقات لیگ برتر فوتبال و صنعت هتلداری ($I=0/29$ و $p<0/01$)، صنعت حمل و نقل هوایی ($I=0/147$ و $p<0/01$)، صنعت حمل و نقل درون‌شهری ($I=0/29$) و صنعت مواد غذایی ($I=0/298$ و $p<0/01$) استان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بر اساس یافته‌های تحقیق بین گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و تعداد بازدیدکنندگان از اماکن تاریخی، فرهنگی، هنری و جاذبه‌های طبیعی استان ($I=0/11$) و نیز رونق خرید محصولات سوغاتی استان ($I=0/2$ و $p<0/01$) رابطه معنی‌داری وجود دارد (جدول ۲).

جدول ۲. آثار اقتصادی گردشگری ورزشی مسابقات لیگ برتر فوتبال

خرید سوغاتی	درآمد حاصل از بازدید اماکن	صنعت مواد غذایی	صنعت حمل و نقل درون شهری	صنعت حمل و نقل هوایی	صنعت هتلداری		
۰/۲	۰/۱۱	۰/۲۹۸	۰/۲۹	۰/۱۴۷	۰/۲۹	ضریب همبستگی (r)	درآمد گردشگری ورزشی (ریال)
<۰/۰۱	۰/۰۰۷	<۰/۰۱	<۰/۰۱	۰/۰۰۱	<۰/۰۱	سطح معنی داری	
۰/۰۴	۰/۰۱۲۱	۰/۰۷۹۸	۰/۰۸۴۱	۰/۰۱۹۶	۰/۰۸۴۱	ضریب تعیین (r ²)	

جدول ۳. سهم اثر شاخص‌های گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال

P	t	F	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		
			Beta	خطای معیار	B	
۰/۹۸۱	۰/۰۲۳	۱۲/۰۷۸		۷۲۲۲۳۸/۹	۱۶۷۸۵/۶	(ثابت)
۰/۳۷	۰/۸۹		۰/۰۶	۰/۵۴	۰/۴۸	صنعت هتلداری
۰/۴۱	۰/۸۲	۱۲/۰۷۸	۰/۰۴	۰/۵۵	۰/۴۶	صنعت حمل و نقل هوایی
۰/۱۳	۱/۵۱	۱۲/۰۷۸	۰/۱۲	۵/۸۱	۸/۸	صنعت حمل و نقل درون شهری
۰/۲۴	۱/۱۵	۱۲/۰۷۸	۰/۱۰	۱/۲۹	۱/۴۹	صنعت مواد غذایی
۰/۶۲	۰/۴۹	۱۲/۰۷۸	۰/۰۲	۶/۷	۳/۳	درآمد حاصله از بازدید اماکن
۰/۰۰۵	۲/۸۴	۱۲/۰۷۸	۰/۱۲	۰/۴۷	۱/۳۴	خرید سوغاتی

با توجه به مقدار ضریب استاندارد شده Beta مشخص شد که سهم اثر صنعت هتلداری، صنعت حمل و نقل هوایی، صنعت حمل و نقل درون شهری، صنعت مواد غذایی، درآمد بازدید از اماکن فرهنگی، تاریخی و طبیعی و در نهایت درآمد حاصل از خرید سوغاتی در درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال به ترتیب ۰/۰۶، ۰/۰۴، ۰/۱۲، ۰/۱۰، ۰/۰۲ و ۰/۱۲ واحد بوده است، یعنی به ازای افزایش یک واحد (یک میلیون ریال) درآمد صنعت هتلداری، صنعت حمل و نقل هوایی، صنعت حمل و نقل درون شهری، صنعت مواد غذایی، درآمد بازدید از اماکن فرهنگی، تاریخی و طبیعی و درآمد حاصل از خرید سوغاتی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال، به ترتیب میزان ۰/۰۶ واحد (شصت هزار ریال)، ۰/۰۴ (چهل هزار ریال)، ۰/۱۲ (یکصد و بیست هزار ریال)،

۰/۱۰ (یکصد هزار ریال)، ۰/۰۲ (بیست هزار ریال) و ۰/۱۲ (یکصد و بیست هزار ریال) آن مرتبط با یک گردشگر ورزشی است. به عبارتی هر گردشگری ورزشی حاصل از این مسابقات تا ۰/۰۶ واحد بر درآمد صنعت هتلداری، ۰/۴ واحد بر درآمد صنعت حمل و نقل هوایی، ۰/۱۲ واحد بر درآمد صنعت حمل و نقل درون‌شهری، ۰/۱۰ واحد بر درآمد صنعت مواد غذایی، ۰/۰۲ واحد بر درآمد اماکن فرهنگی، تاریخی و طبیعی و تا ۰/۱۲ واحد بر درآمد صنایع سوغاتی استان تأثیرگذار بوده است (جدول ۳).

براساس یافته‌ی دیگر تحقیق، با اینکه گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال با ایجاد درآمدی معادل ۲۲۳۲/۳۱ میلیون ریال، تا حدود ۰/۰۱ درصد موجب افزایش تولید ناخالص داخلی GDP استان در سال ۱۳۸۸ شده است، اما این افزایش معنی‌دار نبود ($X^2 = ۲/۰۲۱۲$ و $p = ۰/۳۶۸$) (جدول ۴).

جدول ۴. تغییرات GDP

شاخص	خی دو X^2	درجه آزادی	p
GDP	۲/۰۲۱۲	۲	۰/۳۶۸

بحث و نتیجه‌گیری

رابطه متقابل صنعت گردشگری و صنعت ورزش امروزه بیش از پیش برای همگان آشکار است. با گسترش آگاهی مسئولان و سیاست‌گذاران کشورها از آثار مثبت صنعت گردشگری ورزشی، به‌ویژه آثار کلان اقتصادی آن، رقابت برای جذب میزبانی رقابت‌های مختلف ورزشی در عرصه بین‌المللی فزونی یافته است و کشورها با توجه به قابلیت‌های موجود در منطقه خود، تلاش می‌کنند تا با ایجاد زیرساخت‌های لازم و تبلیغات مناسب، میزبانی رقابت‌های مختلف و نیز اردوهای ورزشی تیم‌ها را به منطقه خود جذب کنند. بدین طریق این کشورها علاوه بر برخورداری از عواید اقتصادی حاصل از میزبانی چنین رویدادهایی، با جذب گردشگران به منطقه خود، موجبات ورود ارز، ایجاد مشاغل جدید، رونق فعالیت بخش‌های مختلف صنعتی همچون هتلداری، تغذیه، حمل و نقل و غیره را فراهم می‌آورند و با معرفی فرهنگ و امکانات کشور خود به کشورهای دیگر، امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی و گردشگران بیشتر در آینده را نیز برای خود فراهم می‌کنند.

نتایج این تحقیق نشان داد که برگزاری مسابقات لیگ برتر فوتبال در استان آذربایجان شرقی، موجب افزایش تعداد توریست در استان می‌شود و با میزبانی مسابقات متعدد ورزشی می‌توان تعداد توریست‌های ورزشی در منطقه را افزایش داد. این یافته تحقیق با نتایج تحقیقات مورفی و

کارمیشل (۱۹۹۱)، چرن (۲۰۰۲)، مک کوید و گریگ (۲۰۰۲)، گروه مشاوره پارادایم (۲۰۰۴)، دانیلز (۲۰۰۴) و لی و تیلور (۲۰۰۵) همخوانی دارد. این یافته تحقیق نشان می‌دهد که برای افزایش ورود گردشگران به استان و افزایش درآمد استان از این طریق، ورزش و میزبانی مسابقات ورزشی می‌تواند نقش مهمی ایفا کند.

از دیگر نتایج تحقیق، وجود رابطه معنی‌دار بین درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و صنعت هتلداری استان بود. با ورود گردشگران ورزشی به استان برای برگزاری رقابت‌های ورزشی و اقامت در هتل‌های استان، این هتل‌ها از درآمد حاصل از هزینه‌کرد تیم‌ها بهره‌مند می‌شوند، از این‌رو میزبانی مسابقات ورزشی باعث افزایش درآمد هتل‌ها می‌شود. این نتیجه با نتایج تحقیقات انجمن گردشگری و ورزش ساسکاچوان (۲۰۰۳)، دانیلز (۲۰۰۴)، دانیلز و همکاران (۲۰۰۴)، لی و تیلور (۲۰۰۵) همخوانی دارد.

یافته دیگر تحقیق نشان می‌دهد که بین درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و صنعت حمل و نقل (هوایی، زمینی و ریلی) استان رابطه معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه تحقیق با نتایج تحقیقات چرن (۲۰۰۲)، انجمن گردشگری و ورزش ساسکاچوان (۲۰۰۳)، دانیلز و همکاران (۲۰۰۴) و لی و تیلور (۲۰۰۵) همخوانی دارد. وجود امکانات حمل و نقل مختلف همچون فرودگاه در سطح بین‌المللی، حمل و نقل ریلی به اکثر مناطق درون کشور و متصل به راه آهن بین‌المللی و نیز جاده‌های ارتباطی نسبتاً مناسب، قابلیت مناسبی است که به هنگام تلاش برای جذب میزبانی مسابقات و اردوهای ورزشی حتی در سطح بین‌المللی می‌توان بر آن تأکید نمود.

براساس یافته‌های تحقیق حاضر بین گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و تعداد بازدیدکنندگان از اماکن تاریخی، فرهنگی، هنری و جاذبه‌های طبیعی و رونق خرید محصولات سوغاتی استان نیز رابطه معنی‌داری وجود دارد، بدین معنی که گردشگران ورزشی در مدت اقامت خود از اماکن تاریخی، فرهنگی، هنری و جاذبه‌های طبیعی استان نیز بازدید می‌کنند و این موجب رونق بازدید از این اماکن و افزایش درآمد از این طریق می‌شود. در ارزیابی نتایج تحقیق چنین نتیجه‌گیری می‌شود که تیم‌هایی که مدت بیشتری در استان اقامت داشته‌اند، از این فرصت استفاده کرده و از اماکن تاریخی، فرهنگی و هنری استان دیدن کرده‌اند و این نشان می‌دهد که رقابت‌های ورزشی که لازمه آن‌ها اقامت طولانی‌تر تیم‌هاست، همچون مسابقات، می‌توانند تأثیر بیشتری بر بازدید از این اماکن داشته باشند. هزینه سوغاتی نیز عمده‌ترین هزینه فردی اعضای تیم‌ها در استان محسوب می‌شود و این هزینه گردشگران، برای صنعت سوغاتی و صنایع دستی استان ایجاد درآمد می‌کند. از آنجا که تحقیقی مشابه در این دو زمینه صورت نگرفته است، امکان مقایسه این یافته‌ها و همخوانی یا عدم آن با تحقیقات دیگر میسر نبود.

یافته آخر این تحقیق نشان داد که بین درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و افزایش تولید ناخالص داخلی GDP استان رابطه معنی‌داری وجود ندارد و افزایش تولید ناخالص داخلی GDP استان در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ معنی‌دار نبوده است. به عبارتی با اینکه گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال با ایجاد درآمدی معادل ۲۲۳۲/۳۱ ریال، تا حدود ۰/۰۰۲ درصد موجب افزایش تولید ناخالص داخلی GDP استان در سال ۱۳۸۸ شده است، اما این افزایش معنی‌دار نیست. این نتیجه تحقیق با نتایج تحقیقات مورفی و کارمیشل (۱۹۹۱)، برت (۲۰۰۱)، چرن (۲۰۰۲)، گروه مشاوره پارادایم (۲۰۰۴)، مک کوید و گریگ (۲۰۰۲)، نانا و همکاران (۲۰۰۲)، انجمن گردشگری و ورزش ساسکاچوان (۲۰۰۳)، چابرا و همکاران (۲۰۰۳)، دانیلز (۲۰۰۴)، کلمن (۲۰۰۴)، لی و تیلور (۲۰۰۵) و ایزامویه (۲۰۰۸) همخوانی ندارد، که این امر می‌تواند به محدود بودن جامعه آماری مربوط باشد. باید در نظر داشت که تحقیق فوق فقط مربوط به لیگ برتر فوتبال است و دیگر رقابت‌هایی که استان میزبان آن‌ها بوده است، در آن لحاظ نشده است.

در پایان باید توجه داشت که صنعت گردشگری سومین فعالیت اقتصادی پیشرو و در حال توسعه جهان است که پس از صنایع نفت و خودروسازی، باعث افزایش درآمد بسیاری از کشورهای دنیا حتی مناطقی که منابع اقتصادی چندانی ندارند شده است. نتایج تحقیقات گوناگون حاکی از آن است که به ازای هر ده نفر جهانگرد خارجی یا سی نفر گردشگر داخلی که وارد کشور می‌شوند، یک شغل ایجاد می‌شود. همچنین براساس آمار و شواهد موجود، ورود هر جهانگرد به کشور، درآمد ارزی‌ای برابر با بیست بشکه نفت تولید می‌کند (اصفهانی و همکاران، ۲۰۰۹: ۱۳۶-۱۴۶).

براساس برنامه چهارم توسعه، کشور ایران باید تا پایان سال ۱۳۸۸ سالانه میزبان پنج میلیون گردشگر باشد، رقمی که باید تا پایان سال ۲۰۲۴ به رقمی معادل بیست میلیون نفر در سال برسد و در این میان نمی‌توان از سهم و جایگاه ورزش و برگزاری مسابقات ورزشی به سادگی گذشت (وروانی، ۱۳۸۶: ۱-۲). این در حالی است که آمارها، گویای جایگاه نازل صنعت توریسم در کشور و سهم یک درصدی ایران از سبد گردشگری جهانی است. براساس اعلام سازمان جهانی جهانگردی، این صنعت در سال ۲۰۰۸ با ایجاد ۸۵۶ میلیارد دلار درآمد در سطح جهان، توانسته است ۱۰/۳ درصد از سهم محصول ناخالص داخلی GDP دنیا را به خود اختصاص دهد. مجمع جهانی جهانگردی و سفر اظهار می‌دارد که در سال ۲۰۰۷، جهانگردی تجاری ۱۱/۳ درصد و جهانگردی شخصی ۴/۶ درصد در ایران رشد داشته است. ایران اخیراً سالانه حدود یک میلیارد دلار از محل توریسم درآمد داشته است. نزدیک ۱/۸ درصد اشتغال کشور از محل توریسم است که معین شده است در پنج سال آینده به ده درصد افزایش یابد (شبکه تلویزیونی پرس تی وی، ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۸).

فناپذیر بودن منابع نفت و گاز که منبع اصلی درآمد برای اقتصاد کشور ما به حساب می‌آیند، از یک سو و شرایط ویژه آب و هوایی، جاذبه‌های بی‌شمار گردشگری و ظرفیت‌های موجود برای میزبانی اردوها و رویدادهای مختلف ورزشی در کشورمان از سوی دیگر، اهمیت توجه به صنعت گردشگری ورزشی را برای همگان آشکار می‌کند. این صنعت می‌تواند با تلفیق قابلیت‌های گردشگری و توانایی ورزشی کشورمان نقش برجسته‌ای را به عنوان یک مولد اقتصادی و ایجاد کننده آثار سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و زیست‌محیطی ایفا کند.

منابع

۱. دفتر بررسی کالا و خدمات توریسم ورزشی (۱۳۸۶). ویرایش اول، تهران، سازمان توسعه تجارت ایران.
۲. عسکریان، فریبا (۱۳۸۳). بررسی وضعیت اقتصادی صنعت ورزش ایران در سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۰، رساله دکتری، دانشگاه تهران، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی.
۳. گی، چاک وای (۱۳۸۲). جهانگردی در چشم انداز معاصر، ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، ویرایش ۲، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
۴. مجتویی، سیدکوروش (۱۳۸۷). توریسم ورزشی، انتشارات کمیته بین‌المللی المپیک جمهوری اسلامی ایران، تهران.
۵. معین‌فرد، محمدرضا (۱۳۸۷). وضعیت صنعت گردشگری ورزشی در ایران و ارائه الگوی توسعه آن، رساله دکتری، دانشگاه تربیت معلم تهران، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی.
۶. وروانی، معصومه (۱۳۸۶). سهم ناچیز ایران از توریسم ورزشی جهان، روزنامه ایران ورزشی، ۲۱ مرداد ۱۳۸۶، صص ۱-۲.
7. Anonymous (2008). *The importance of formula 1 for tourism industry*, <http://www.tourism-review.com>.
8. Berrett, T (2001). *The economic significance of amateur sport and active recreation in Edmonton in 2000*, Caminata consulting report, 1-54.
9. Burnett, C (2008). *Assessing development of the 2010 soccer world cup*, Department of sport and movement studies, university of Johannesburg, republic of South Africa.
10. Canadian Sport Tourism Alliance (CSTA) (2009). *The economic impact assessment of the 2009 ICF canoe sprint world championships*. http://mediacentre.canada.travel/content/industry_news/2009-icf-canoe-sprint-world-championships-economic-impact-assessment-released.
11. Cheren, A (2002). *World cup is positive economic Impact: Scotland DH event adds a million dollars to economy*, Mountainzone.com industry news & reviews, cited August 10.
12. Chhabra, D., Sills, E., & Cubbage, F (2003). *The Significance of Festivals to Rural Economies: Estimating the Economic Impacts of Scottish*

- Highland Games in North Carolina*, Journal of Travel Research, 41: 421-427.
13. Coleman, R (2004). *Measuring success 2: the economic impact of major sports events*, UK sport, 17: 1-52.
 14. Daniels, M.J (2004). *Beyond input-output analysis: using occupation-based modeling to estimate wages generated by a sport tourism event*, Journal of Travel Research, 43-75.
 15. Daniels, M.J., Norman, W.C., & Henry, M.S (2004). *Estimating income effects of a sport tourism event*, Clemson University, USA, Annals of tourism research, 31(1): 180-199.
 16. Department of Commerce-United States of America (2008). *2007 sets all time international tourism record for U.S. March 10, 2008*, http://www.commerce.gov/NewsRoom/PressReleases_FactSheets/PROD01_005355.
 17. Esfahani, N. Goudarzi, M., & Assadi, H (2009). *The analysis of the factors affecting the development of Iran sport tourism and the presentation of a strategic model*, World journal of sport sciences, 2(2): 136-144.
 18. Fyall, A., Jones, I., Shipway, R., Fletcher, J., & Ladkin, A (2008). *Sport tourism and sustainability*. Bournemouth, UK. April 2008, http://www.commonwealthtourism.com/sporttourism/download.cfm?file=Synopsis_Sport_Tourism_and_Sustainability.doc.
 19. Huiguang, Z (2008). *Beijing to receive 500,000 tourists during Olympics*, People is daily online. May, 29, 2008
 20. Izamoje, L (2008). *Linkages between sport tourism and commerce: growing importance of sports tourism in economic development*, Abuja University, South Africa.
 21. Jordan, D (2009). *Final draw celebrate Africa*, (head of the 2010 Fifa World Cup Organizing committee South Africa) www.mediaclubsouthafrica.com.
 22. Lee, C.K. & Taylor, T (2005). *Critical reflections on the economic impact assessment of a mega-event: the case study of 2002 FIFA world cup*, Tourism Management, 26(4): 595-603.
 23. Li, S., Blake, A., & Cooper, C (2008). *China's economic reform and the economic impact of international tourism during the Beijing Olympics*, The business school, Nottingham University, NG8 1BB, UK.
 24. McQuaid, R.W., & Greig, M.S (2002). *The economic impact of a sporting event: a regional approach*, <http://ideas.repec.org/p/wiw/wiwr/ersa03p170.html>.
 25. Murphy, P.E., & Carmichael, B.A (1991). *Assessing the tourism benefits of an open access sports tournament: the 1989 B.C. winter games*, Journal of travel research, 29: 32-36.
 26. Najmi, M., Sharbatoghlie, A., & Jafari, A (2010). *Tourism market segmentation in Iran*, International journal of tourism research. p.1,

- published online in Wiley interscience (www.interscience.wiley.com) DOI: 10.1002/jtr.768.
27. Nana, G., Sanderson, K., & Goodchild, M (2002). *Economic impact of sport*, Business and economic research limited (berl). Hong Kong sports development board.
 28. Paradigm Consulting Group (2004). *UCI 2003 road world cycling championships Hamilton, Ontario economic impact assessment*, Canadian sport tourism alliance, 1-20.
 29. PRESSTV (2008). *Iran foreign tourist arrivals up 100 %*, PressTv online. Sun. 28 Sep 2008.
 30. Preuss, H (2009). *Aspects of Olympic games tourism*, Johannes Gutenberg – university Mainz <http://www.chicago2016.org>.
 31. Quinquini, O (2009). F1 tourism circuits. TTG ASIA. Jun 26 - Jul 3, 2009 / No.1584. F1 tourism circuits.htm & F1BB Virtual Formula One World Championship.htm.
 32. Saskatchewan sport & tourism (2003). *Estimated visitor expenditures of regional, national and international sporting events*, Resource centre for sport, culture and recreation, 1-78.
 33. Turkish Daily News (2008). *Big Brother Antalya city moves into tourism*. *Hurriyet Daily News*. 8 January 2008, <http://www.hurriyetdailynews.com/h.php?news=big-brother-antalya-city-moves-into-tourism-2008-01-08>.
 34. Turkish Daily News (2010). www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=turkish-tourism-to. 14 Dec 2010.
 35. UNWTO (2009). *UNWTO world tourism barometer*, World tourism organization, http://unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom09_2_en_excerpt.pdf.
 36. UNWTO (2008). *Tourism highlights, 2008 edition*, World Tourism Organization, http://unwto.org/facts/eng/pdf/highlights/UNWTO_Highlight_s08_en_HR.pdf.
 37. Wikipedia (2009). *Tourism in Greece*, Wikipedia, the free encyclopedia, 17 June 2009, http://en.wikipedia.org/wiki/Tourism_in_Greece.
 38. World Tourism Organization (WTO) (2006). *World Tourism Organization report on tourist arrivals by region*, Sub region and country of destination. <http://www.world-tourism.org/facts> (accessed 19 February 2007).
 39. WTO (2010). *International Tourism Report: 'Multi-Speed Recovery'*, January 17, 2011. <http://www.adventuretravelnews.com/wto-2010>.

An investigation of the economic impacts of Tabriz Teractor team entry to soccer premier league on tourism industry of East Azarbaijan province

Askarian F.^{1*}, Salehnia D.²

¹Assistant Professor, University of Tabriz, ²M.A. University of Tabriz

Abstract

Objective: Sports events are an abundant source of profit, income and economic impacts for any area. The purpose of the present study was to review the economic impacts of Tabriz Teractor team entry to soccer premier league on tourism industry of East Azarbaijan province.

Methodology: This study was descriptive- analytic. A survey that was a researcher-made questionnaire based on Van Blarcom economic model was conducted. The sample was equal to statistical population and included 568 participnats. Descriptive statistic methods were used for regulation and then inferential statistic methods like Pearson's correlation coefficient, linear regression and Kruskal-Wallis ($\alpha=0.05$) were used.

Results: The results indicated that holding football league matches in the province increased the number of tourists. Based on the results, there is a positive significant relationship between sport tourism income and hotel hospitality industry ($r=0.29$, $p<0.01$), transportation within the city ($r=0.29$, $p<0.01$), food industries ($r=0.14$, $p=0.001$), the number of visitors to historical attractions ($r=0.11$, $p=0.007$), and souvenirs purchase improvement ($r=0.2$, $p<0.01$). Share of the hotel hospitality industry, transportation in and outside the city, food industries, income of visiting spectacular tourist sites and purchase of souvenirs was 0.06, 0.04, 0.12, 0.10, 0.02, and 0.12 of the unit respectively. Total income of sport tourism in this province has been 2232.31 million rials, but there is no significant relationship between income and GDP of the province ($X^2=2.02$, $p= 0.368$).

Conclusion: Therefore, low level of competition is the best reason for not finding a significant relationship between sport tourism and increase in the GDP.

Keywords: Tabriz Teractor team, Tourism industry, GDP, Soccer premier league.

*E-mail: askarian@tabrizu.ac.ir